

Sygn. akt II KK 495/21

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Klugiewicz

w sprawie **J. N.**,
o zadośćuczynienie,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej, na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
w dniu 4 listopada 2021 r.
kasacji pełnomocnika wnioskodawcy
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 15 czerwca 2021 r., sygn. akt II AKa (...),
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w P.
z dnia 4 lutego 2021 r., sygn. akt III Ko (...),

p o s t a n o w i ł :

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć wnioskodawcę.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 4 lutego 2021 r., sygn. akt III Ko (...), oddalił wniosek pełnomocnika J. N. o zadośćuczynienie w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2018, poz. 2099; ustawa lutowa).

Od tego wyroku apelację wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, który podnosząc zarzuty naruszenia prawa materialnego (art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej oraz art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. oraz art. 448 k.c.),

wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kwoty 633 386,24 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 15 czerwca 2021 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił wyrok Sądu *meriti* w ten sposób, że na podstawie art. 8 ust 1 i 4 ustawy lutowej zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w P. na rzecz wnioskodawcy J.K.N. kwotę 40.000,00 złotych tytułem uzupełniającego zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną stosowaniem tymczasowego aresztowania oraz obserwacji sądowo - psychiatrycznej w okresach od 5 maja 1982 roku do 4 sierpnia 1982 roku oraz od 29 września 1982 roku do 26 października 1982 roku w postępowaniu karnym prowadzonym przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Ł. w sprawie o sygn. akt Pg.Śl.II – (...), zakończonym postanowieniem Wojskowego Sądu Garnizonowego w Ł. z dnia 11 sierpnia 1983 roku o sygn. akt Sgw (...) o umorzeniu postępowania z powodu zastosowania przepisów ustawy z dnia 21 lipca 1983 roku o amnestii, które zostało zmienione w wyniku uwzględnienia rewizji nadzwyczajnej wyrokiem Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa z dnia 12 stycznia 1996 r., sygn. akt WRN 104/95, poprzez uniewinnienie J. N. od popełnienia zarzucanego mu czynu kwalifikowanego z art. 46 ust. 1 i z art. 48 ust. 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym – z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, to jest od dnia 15 czerwca 2021 r. Ponadto zasądził na rzecz wnioskodawcy koszty zastępstwa procesowego. W pozostałym zakresie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Wyrok Sądu drugiej instancji został zaskarżony kasacją przez pełnomocnika wnioskodawcy, który sformułował następujące zarzuty:

1. rażąco naruszenie art. 8 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2018, poz. 2099), które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez Sąd

odwoławczy pełnej kwoty zadośćuczynienia, pomimo wykazania podstaw do jej zasądzenia, w sytuacji gdy zastosowany przez Sąd odwoławczy sposób miarkowania przedmiotowej kwoty zadośćuczynienia odbiegał w rażący sposób od zasadnych w tym wypadku reguł, a całokształt okoliczności sprawy przemawia za zasądzeniem na rzecz skarżącego wyższej kwoty zadośćuczynienia,

2. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędne ich zastosowanie skutkujące uznaniem, iż w okolicznościach niniejszej sprawy sumą odpowiednią uzupełniającą zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. N. jest kwota 40.000,00 zł, podczas gdy Sąd drugiej instancji nie uwzględnił we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które w sposób wyjątkowy miały wpływ na wymiar krzywd wnioskodawcy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, tj. okoliczności osadzenia i warunków, w jakich wnioskodawca odbywał izolację, długotrwałości izolacji (111 dni), braku kontaktów z rodziną, zastraszania, skutków zdrowotnych i psychicznych osadzenia, skali maltretowania oraz zbagatelizował obawę wnioskodawcy o dalszą przyszłość związaną z tymczasowym aresztowaniem („w ocenie sądu odwoławczego za słuszne należało uznać zadośćuczynienie nieco mniejsze, skoro pozbawienie wolności wnioskodawcy odbywało się na podstawie orzeczeń przewidujących termin stosowania”; „internowanie wiązało się z większym cierpieniem wywołanym stanem niepewności”, „internowanie nie było ograniczone czasem”), co doprowadziło do poczucia rażącej niesprawiedliwości przez wnioskodawcę dodatkowo na skutek zasądzenia powyżej wskazanej symbolicznej kwoty zadośćuczynienia w wysokości niewspółmiernie niskiej - w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez J. N.,

3. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędną ich wykładnię skutkującą nieprawidłowym sposobem szacowania zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. N. na skutek tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 05.05.1982 r. do dnia 04.08.1982 r., a także następnie umieszczenia go na obserwacji w Klinice Psychiatrii Sądowej w P. w okresie od dnia 29.09.1982 r. do dnia 26.10.1982 r., poprzez przemnożenie liczby miesięcy izolacji (4) przez trzykrotność średniego miesięcznego wynagrodzenia,

podczas gdy szacowanie odpowiedniego zadośćuczynienia nie powinno polegać na mechanicznym przeliczeniu powyższych wartości, ale na uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy, w szczególności krzywdy doznanej przez represjonowanego, co w ocenie skarżącego przełożyło się na zaniżenie przyznanego zadośćuczynienia,

4. rażące naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej, polegające na błędnym braku odniesienia się przez Sąd Apelacyjny do zarzutów postawionych przez apelującego, tj. wadliwe i nieprawidłowe przeprowadzenie kontroli instancyjnej oraz nienależyte, nierzetelne i pozbawione wnikliwej analizy rozważenie przez Sąd Apelacyjny zarzutów apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, i nie dość wnikliwe i wyczerpujące ustosunkowanie się do argumentacji zawartej w jej uzasadnieniu, co skutkowało częściową, niezasadną aprobatą ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd pierwszej instancji i bagatelizowaniem naruszeń w zakresie braku zasądzenia pełnej kwoty zadośćuczynienia, a tym samym pominięcie w trakcie orzekania o wysokości zadośćuczynienia okoliczności wskazanych w toku postępowania odnoszących się do: wyjątkowo uciążliwych warunków, w jakich J. N. odbywał izolację i skutków z tym związanych w zakresie poczucia rażącej niesprawiedliwości i niepewności co do okresu pozbawienia wolności, jakiej doznał na skutek represji za działalność na rzecz niepodległego Państwa Polskiego,

5. naruszenie art. 7 k.p.k., polegające na dowolnej ocenie dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym z zeznań wnioskodawcy, wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniem wiedzy, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że zasądzona kwota zadośćuczynienia jest kwotą odpowiednią, gdyż zdaniem Sądu mającego na uwadze względy słuszności jest ona kwotą proporcjonalną do doznanej krzywdy, podczas gdy w istocie jest kwotą nieadekwatną do okoliczności niniejszej sprawy, skutkiem czego było zasądzenie zaniżonej w stosunku do znacznego rozmiaru krzywdy doznanej przez wnioskodawcę kwoty zadośćuczynienia, co prowadzi do poczucia rażącej

niesprawiedliwości J. N. z powodu skazania za działania niepodległościowe, stanowiące kluczową aktywność w jego życiu,

6. naruszenie art. 481 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i zastosowanie na skutek przyjęcia i rozstrzygnięcia w przedmiocie odsetek przez Sąd I instancji zasądzonej kwoty zadośćuczynienia w wysokości 40.000,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, podczas gdy wnioskodawca wykazywał w żądaniu wniosku odsetki ustawowe za opóźnienie.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt. 2 i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Prokurator w odpowiedzi na kasację wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja jest bezzasadna w stopniu oczywistym, co uprawniało do jej oddalenia na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Trzy pierwsze zarzuty dotyczą w istocie bezpośredniego kwestionowania wysokości zasądanego zadośćuczynienia, dlatego w odniesieniu do tej części kasacji wolno przedstawić wspólne stanowisko. W orzecznictwie wskazuje się, że „art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2015 r. poz. 1583) nie przewiduje żadnych sprecyzowanych kryteriów określania wysokości zadośćuczynienia, pozostawiając te oceny praktyce orzeczniczej w konkretnych sprawach. Podobnie przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące zadośćuczynienia ograniczają się do wskazania, że zasądzona suma ma być "odpowiednia" - art. 445 § 1 k.c. O tym czy zasądzone zadośćuczynienie spełnia te kryteria decyduje sąd orzekający na podstawie zindywidualizowanych kryteriów, wynikających z materiału dowodowego sprawy, w następstwie rozważenia wszystkich jej istotnych okoliczności” (*postanowienie Sądu*

Najwyższego z dnia 21 lipca 2021 r., IV KK 135/21, LEX nr 3241999). Z tego względu sfera decyzji co do wysokości zadośćuczynienia cechuje się znacznym zakresem swobodnej oceny sądu, a luz decyzyjny w tym zakresie wynika z niematerialnego charakteru krzywdy przy wieloaspektowości okoliczności, które należy wziąć pod uwagę. Dlatego też w judykaturze ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym „zarzut niewłaściwego ustalenia kwoty zadośćuczynienia może być skuteczny w postępowaniu kasacyjnym wyłącznie wtedy, gdy orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady ustalenia wysokości tego świadczenia. Praktycznie rzecz ujmując ma to miejsce tylko przy ustaleniu kwoty symbolicznej” (*postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 2020 r. V KK 125/20, LEX nr 3245694; zob. też: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2019 r., V KK 276/19, LEX nr 2729328*). Należy zaznaczyć, że zasądzone zadośćuczynienie ma charakter uzupełniający. „Przepis art. 8 ust. 4 ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego stwarza możliwość zasądzenia na rzecz osoby represjonowanej „uzupełniającego” odszkodowania i zadośćuczynienia, ale tylko wtedy gdy przemawiają za tym względy słuszności. Skorzystanie z przewidzianej wskazanym przepisem możliwości stanowi odstępstwo od zasady niedopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy prawomocnie zakończonej (*res iudicata*) i uzasadnione jest tylko taką sytuacją, w której dojdzie do stwierdzenia dysproporcji pomiędzy tym, co występujący wcześniej z roszczeniem już otrzymał, a tym, co otrzymałby składając wniosek obecnie. Nie chodzi tu jednak o jakąkolwiek różnicę, a różnicę istotną, rażącą, będącą wynikiem krańcowo różnych wyliczeń, rzecz jasna dokonanych przy odpowiedniej waloryzacji kwoty świadczenia wypłaconego niegdyś”. W świetle powyższych poglądów judykatury, uwzględniając realia faktyczne i procesowe sprawy, należy stwierdzić, że zasądzona kwota tytułem – co istotne – uzupełniającego zadośćuczynienia nie może być uznana za symboliczną i brak jest podstaw do ingerowania Sądu Najwyższego w sferę zarezerwowaną dla sądu orzekającego, znajdującej się pod ochroną zasady wyrażonej w art. 7 k.p.k.

Nie zasługuje na uwzględnienie również zarzut dotyczący wadliwej kontroli instancyjnej, albowiem Sąd odwoławczy odniósł się do wszystkich trzech zarzutów

podniesionych w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, uznając je za częściowo zasadne, co doprowadziło do wydania wyroku reformatoryjnego, korzystnego dla J. N.. Jakość rozważań tego Sądu nie wskazuje na rażącą obrazę art. 457 § 3 k.p.k. Nie może być także uznane za zasadne kwestionowanie wprost przez autorkę kasacji naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów. Podobnie jak w przypadku uzasadnienia zarzutu wadliwej kontroli instancyjnej zarzut ten sprowadza się bowiem do wyrażenia własnego stanowiska co do oceny poczynionych ustaleń faktycznych z perspektywy wysokości zasądzonego zadośćuczynienia, nie zaś do wykazania błędów bądź luk w rozumowaniu Sądu drugiej instancji, co dopiero lokowałoby argumentację skarżącą na właściwej płaszczyźnie merytorycznej, wymagającej szczegółowej analizy.

Oczywiście bezzasadny, a przy tym wręcz niezrozumiały jest ostatni, szósty zarzut dotyczący orzeczenia odsetek za opóźnienie. Jeżeli bowiem to prawomocny wyrok sądu konstytuuje świadczenie pieniężne orzekane tytułem zadośćuczynienia w trybie ustawy lutowej, to odsetki za opóźnienie tego świadczenia mogą być naliczane od dnia uprawomocnienia się takiego orzeczenia. Dlatego najzupełniej trafnie Sąd odwoławczy zasądził zadośćuczynienie „z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, to jest od dnia 15 czerwca 2021 r.” (końcowy fragment pierwszego punktu rozstrzygnięcia reformatoryjnego w wyroku Sądu *ad quem*).

Z tych względów sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu, na podstawie art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążając wnioskodawcę.